

КЛИМ САВУР: РІВНЕНСЬКІ АДРЕСИ

У лютому патріотична громада Рівного та області відзначає трагічну дату – день загибелі на Оржівських хуторах повстанської легенди – головного командира УПА-Північ Дмитра Клячківського, відомого під псевдонімами «Клим Савур», «Охрім», «Омельян Кримський», «Панас Мосур», «Білаш», «Блондин»...

Саме неподалік Рівного містилася резиденція командира УПА, який, за свідченнями багатьох його соратників, ніколи не ховався в бункері чи криївці. Відвага Клячківського була ілюстративною, навіть демонстративною: після розстрілів відступаючими частинами НКВС українських політв'язнів у житомирській в'язниці, з якої йому та побратимам вдалося чудом утекти в 1941-му – «Савура» мало що могло налякати. Мабуть, найбільшою загрозою для таких ушлюблених воїнів нової доби могла бути лише зрада. І так трапилося, що в полон до більшовиків потрапив Юрій Стельмашук-«Рудий» – провідник ОУН, командувач волинською військовою округою «Турів». Щоденно, раз-по-раз працівники НКВС реконструювали за показами Стельмашука-«Рудого» місце його останньої зустрічі з «Климом Савуром» десь неподалік Оржева. Ціна питання в бажанні знешкодити була

справою невтомного пошуку протягом декількох діб без сну кількох рот особового складу ВВ НКВС, які обложили «Савура» на Оржівських хуторах мертвим кільцем. Він гідно прийняв бій, і хоча сили була надто нерівними, такі як Клячківський ніколи не здаються й вмирають як солдати – дивлячись смерті в обличчя. В архіві СБУ зберігається фотографія мертвого «Клима Савура» – він, уже вимитий від крові, донедага роздягнений з усіма відкритими геніталіями та захололими припіднятими руками лежить на столі. Пізніше його фотографуватимуть для листівки, наче ляльку вдягаючи то в одну уніформу, то в іншу. Закупуватимуть очі мертвого командира атропіном, щоб вони невіжливо привідкрилися – агітаційна фотографія для деморалізації підпілья вийшла «на славу». Слава заплічних майстрів НКВС, щоправда, виявилася дурною й тепер може засвідчувати лише велич постаті Дмитра Клячківського, могилу якого в

Рівному так і не віднайшли...

У цій розвідці нам цікаво проаналізувати рівненські адреси, якими користувався понад чотири роки «Клим Савур». Так, активна учасниця ОУН Юлія Луцька згадує: «З часу мого перебування у Рівному з червня 1942 року до березня 1943 року, я всього двічі виїжджала з міста. Один раз з «Вербою» (Олена Мостович) у одне з сіл поблизу міста, де були організовані курси по підготовці жінок-керівників ОУН.

Другий раз я виїхала разом з «Охрімом» (Дмитром Клячківським) вночі теж в одне з поближких сіл, де він скликав нараду жінок-керівників ОУН. На цій нараді він зробив короткий звіт чи доповідь про політичне становище України і тих умов, в яких працює ОУН...» Вона ж єдиний свідок проживання Дмитра Клячківського у Рівному за різними адресами протягом 1942 року. Юлія повідома, що використовувались такі помешкання. Квартира на вулиці Шевченка, 36-Б, господарем якої був директор птахобазу. Це був будинок поруч із яким проживали члени волинського крайового проводу ОУН Яків Буссел-«Галина» і Ростислав Волошин-«Горбенко». Вулиця й донині носить назву Шевченка.

Конспіративна квартира на вулиці Колійовій, де зупинялися зв'язкові з Києва. Вона належала медсестрі з Рівненського госпіталю. Цю польську назву з Клейової за радянських часів перейменували на вул. Кіквідзе. Як і за часів окупації вона й нині простягається вздовж річки Усті та завершується тупиком трохи далі від Привокзального майдану.

Конспіративна квартира на вулиці Дубенській (вона ж – Червоноармійська, вона ж – Веркштрассе) у якій містився книжковий магазин Мартинука. Його

дружина і донька були членами ОУН. Згодом за допомогу підпільникам їх розстріляли німці. Це одна конспіративна квартира знаходилася на вулиці Уланській 6 чи 8 у будинку лікаря-поляка. Його дружина «пані Женя» – член організації українських націоналістів. У 1942 році на цій квартирі кілька разів проходило засідання Волинського крайового проводу ОУН, де був присутній Дмитро Клячківський. «Пані Женю» теж заарештували німці в лютому 1943, а потім звільнили. Нині вулиця Уланська носить назву Бахарева.

Юлія Луцька – дружина відомого повстанського командира, яка розповіла про конспіративні квартири Клячківського, тоді поселилася на вул. Шевченка (із осені 1941 року до 1944-го ця вулиця називалася вул. Горбачевського), 36-Б, кв. 3. Встановила зв'язок з керівником Волинського крайового проводу «Климом Савуром» і політичним референтом Яковом Буслом-«Галиною» та з його братом Олександром і дружиною Ростислава Волошина Ніною, яка очолювала Жіночу службу України. Волошин мешкав теж по вул. Шевченка, 36 у квартирі своєї доньки, яка навчалася в гімназії. У Рівному керівником жіночої мережі ОУН була підпільниця «Оля». На квар-

тирі Луцької певний час знаходився штаб крайового проводу. «Майже всі наради проходили у мене, – говорить «Оля», – довгий час жив «Охрім» та інші члени ОУН, зупинялися зв'язкові з Галичини на Схід. Зі Львова на мою квартиру приїжджав зв'язковий Охріма Богдан. Загалом разів п'ять. Підпільник «Володимир» був 2-3 рази. Пантелеймон Сак-«Могіла» двічі приїжджав до «Охріма», у мене жила його дружина. Та сталося непоправне. Влітку 1942 року на Волині через арешт «Могіли» було заарештовано 13 чоловік, у тому числі сестри Куцевич, у яких вилучено документи про діяльність ОУН». Оскільки зазначені конспіративні квартири стали відомими для гестапо, то керівництво ОУН миттєво вибралося з міста до навколишніх сіл...

Можна, звичайно, було б ще трохи поговорити про «фашистських посібників»-«приховоснів» – «українсько-німецьких націоналістів», та не будемо «забирати хліб» у сучасних прихильників розділеної України. Тоді ж й гестапо не дало такої можливості підпілью Клячківського-«Савура», починаючи від 1942-го. Адже саме від того часу УПА розпочала непримиренну боротьбу з нацистами...

Ігор МАРЧУК, Олег ТИЩЕНКО